
ANNALES
UNIVERSITATIS MARIAE CURIE-SKŁODOWSKA
LUBLIN - POLONIA

VOL.LIX, SUPPL. XIV, 111

SECTIO D

2004

Studenckie Koło Naukowe przy Katedrze i Zakładzie Epidemiologii Akademii Medycznej
im Prof. Feliksa Skubiszewskiego w Lublinie

(Students Scientific Association at the Department of Epidemiology at the Skubiszewski
Medical University of Lublin)

Opiekun pracy (Research Supervisor) - Dr n. med. Barbara Jędrzejewska

Kierownik Katedry (Head of the Department) – Prof. dr hab. n. med. Irena Dorota Karwat

RAFAŁ FORNAL, PIOTR CISŁAK, MARCIN CIOTA,
TOMASZ DWORZAŃSKI, ROBERT BŁASZCZYK

Alcohol abuse – medical, psychological and social problem

Nadużywanie alkoholu – problem medyczny, psychologiczny i społeczny

Nadużywanie alkoholu skutkuje niekorzystnymi zmianami w sferze zdrowotnej człowieka, prowadzi do uzależnienia i destrukcji osobowości oraz ma swoje konsekwencje społeczne. W świetle nowoczesnej wiedzy uzależnienie od alkoholu jest chorobą wieloczynnikową, bio-psycho-społeczną, uszkadzającą funkcjonowanie człowieka w sferze somatycznej, psychologicznej, społecznej i duchowej. Takie rozumienie alkoholizmu jest niezbędne dla prawidłowego leczenia.

Celem pracy jest przedstawienie znaczącego problemu epidemiologicznego jakim jest nadużywanie alkoholu oraz związanych z nim następstw medycznych, psychologicznych i społecznych.

Szacuje się, że w Polsce uzależnionych od alkoholu jest około 600 – 700 tysięcy osób, ale problem nadużywania alkoholu dotyczyć może około 2,5 miliona osób. Szacuje się, że ok. 3-3,5 miliona osób żyje w rodzinach z problemem alkoholowym. Są one narażone na choroby związane ze stresem i przemocą. Placówki socjoterapeutyczne udzielają pomocy około 130 tysiącom dzieci alkoholików, co stanowi tylko ułamek potrzeb w tym zakresie, natomiast programy pomocy w placówkach odwykowych obejmują 42 tys. osób dorosłych, głównie kobiet (dane Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych z 2002 r.).

Tab. 1 Wg danych PARP z 2002 roku

Kategoria	Udział danej kategorii	W populacji Polski 38,6 mln
Osoby uzależnione od alkoholu	Ok. 2 %	Ok. 700.000
Żyjący w otoczeniu alkoholików (rodzice, małżonkowie itp.)	Ok. 4 %	Ok. 1,5 mln
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	Ok. 4 %	Ok. 1,5 mln
Osoby pijące szkodliwie	5 – 7 %	2-2,5 mln
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	Razem ok. 2 mln dorosłych i dzieci

Alkohol jest substancją, zajmującą szczególne miejsce wśród innych spożywanych przez człowieka. Wywołuje zmiany w nastroju i samopoczuciu, przez większość konsumentów określane jako przyjemne. Spożywanie alkoholu wiąże się jednak z ryzykiem wystąpienia szkód zdrowotnych, zarówno somatycznych, jak i psychologicznych [2, 3].

Następstwa zdrowotne nadużywania alkoholu to niedożywienie i jego skutki, niewłaściwe wchłanianie witamin i mikroelementów, wyższa podatność na zakażenia i infekcje, gruźlica, nowotwory, upośledzenie funkcji wątroby, zapalenie trzustki i cukrzyca, zaburzenie funkcji seksualnych, choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy, padaczka, rak sutka i jelita grubego, marskość wątroby oraz przedwczesna śmierć (Tab. 2). Alkohol wpływa niekorzystnie na proces leczenia, sprzyja zaniechaniu leczenia lub leczeniu niesystematycznemu.

Tab. 2 Najważniejsze następstwa zdrowotne nadużywania alkoholu

Układ nerwowy	Polineuropatia, zmiany zanikowe mózdzku i mózgu, zwyrodnienia w płatach czołowych, ubytek szarej substancji mózgu, encefalopatia Wernickego.
Układ pokarmowy	Przewlekłe stany zapalne błon śluzowych jamy ustnej, przełyku, żołądka i dwunastnicy, zaburzenia perystaltyki jelit oraz upośledzenie wchłaniania, stany zapalne trzustki i wątroby (stłuszczenie, zwłóknienie i marskość).
Układ krążenia	Nadciśnienie tętnicze, kardiomiopatia alkoholowa (zmiany zwyrodnieniowe włókien mięśnia sercowego, stłuszczenie powiększenie serca).
Układ oddechowy	Przewlekłe zapalenie błony śluzowej tchawicy i oskrzeli; u osób nadużywających alkoholu 10-krotnie częściej występuje rak jamy ustnej, krtani oraz tchawicy.
Układ moczowy	Ostra niewydolność nerek, wzrost stężenia kwasu moczowego we krwi i związane z tym objawy dny moczanowej (zapalenie stawów spowodowane gromadzeniem się złogów moczanowych).
Układ hormonalny	Nieprawidłowe wydzielanie testosteronu, zmniejszenie ruchliwości plemników i zniszczenie ich struktury; hipogonadyzm i feminizacja u mężczyzn, u kobiet zanik jajników i maskulinizacja.

Z uzależnieniem od alkoholu związane są następstwa psychologiczne. Są one częściowo konsekwencją zdawania sobie sprawy z problemów zdrowotnych i patologii kontaktów inter i intrapersonalnych, która to świadomość powoduje stałe obciążenie psychofizyczne. Głównymi następstwami psychologicznymi nadmiernego spożycia alkoholu są osamotnienie, utrata poczucia własnej wartości, dezorganizacja życia, uszkodzenie instynktu samozachowawczego, przymus wewnętrzny do picia alkoholu, brak przestrzegania norm społecznych stojących w konflikcie z picciem alkoholu i zdobywaniem go. Procesy emocjonalne osoby uzależnionej od alkoholu skupione są wokół inicjowania i potęgowania pragnienia alkoholu. Oznacza to, że różnorodne stany i reakcje emocjonalne, niezależnie od ich rzeczywistych źródeł, bardzo często są doświadczane przez osobę uzależnioną jako pragnienie alkoholu [4, 5]. Zwłaszcza sytuacje stresowe, przygnębienie, rozdrażnienie i poczucie lęku rozwijają proces panicznego poszukiwania ulgi, który nadaje pragnieniu alkoholu charakter wewnętrznego przymusu i konieczności picia. Nadużywanie alkoholu wiąże się również z poszukiwaniem przyjemności oraz próbą zmiany monotonii życia. U osoby uzależnionej zredukowane są zdolności przeżywania naturalnie przyjemnych stanów – stąd poszukiwanie tego typu przeżyć w picciu alkoholu.

Mimo, że osoba nadużywająca alkoholu często zdaje sobie sprawę z ogromnej szkodliwości jego nadużywania, tworzy swoisty mechanizm iluzji i zaprzeczania. W umyśle alko-

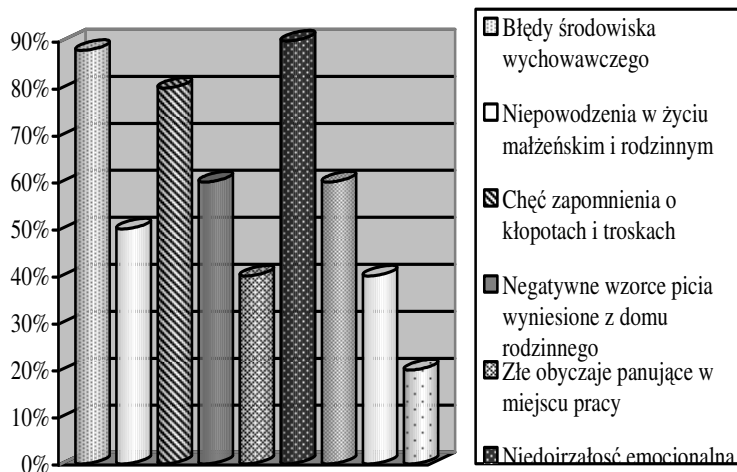
holika powstaje iluzja, subiektywny obraz świata i życia podporządkowana pragnieniu picia. Mechanizm zaprzeczania utrudnia dostrzeżenie szkód wynikających z picia. Gdy osoba uzależniona od czasu do czasu dostrzega dramat (zarówno swój jak i najbliższych) związany z piciem alkoholu, ucieka przed niechcianymi, przykrymi myślami znów w alkohol.

Następstwa społeczne nadużywania alkoholu to przede wszystkim niemożność właściwego wypełniania podstawowych obowiązków w pracy, w szkole lub w domu. Uporczywe używanie alkoholu prowadzi do stałych lub nawracających problemów międzyludzkich, które są skutkiem lub są nasilane przez działanie alkoholu (np. kłótnie ze współmałżonkiem w związku z następstwami picia, przemoc fizyczna wobec dzieci itp.). Ponadto używanie alkoholu stwarza często fizyczne zagrożenie (np. prowadzenie pojazdów przez osobę będącą pod wpływem alkoholu).

Agresywność i konfliktowość, gotowość do wycofywania się i izolacji, podejrzliwość i brak zaufania powodują, że osoba uzależniona nie potrafi właściwie funkcjonować w rodzinie. Rzutuje to, w wypadku gdy osoba uzależniona jest odpowiedzialna za wychowanie dzieci na właściwe ich postawy w przyszłości. Brak więzi emocjonalnej, właściwych wzorców zachowania oraz częsta przemoc w domu to przyczyny dla których dzieci rodzin alkoholików same mają trudności w zbudowaniu należytych relacji w zakładanych przez siebie rodzinach.

Ważną kwestią jest podkreślenie roli rodziny w kształtowaniu wzorców zachowań. Zmniejsza się rola rodziny jako grupy kontrolującej obyczaje towarzyszące spożywaniu alkoholu. Obecnie rodzice wykazują wzrastającą tolerancję dla spożywania alkoholu przez ich dzieci. Rodzice stanowią dla dzieci model odwzorowania. Niestety postępowanie osób dorosłych w domu i szkole jaskrawo odbiega od wszelkich informacji o szkodliwości alkoholu [6, 1]. Złe obyczaje (nagminna obecność alkoholu podczas spotkań rodzinnych, świąt, uroczystości), naśladowanie negatywnych wzorców osobowych, wpływ otoczenia, środowiska koleżeńskiego – to zasadnicze czynniki wpływające na wzrost spożycia alkoholu przez małoletnich. Ponadto pogłębiająca się degradacja ekonomiczna społeczeństwa, brak alternatywnych form modelu życia i narastające frustracje społeczne powodują wzrost liczby osób nadużywających alkoholu.

Tab. 3 Najczęściej wymieniane przez pacjentów poradni ogólnych przyczyny nadużywania alkoholu [7]

Powstaje pytanie jak zapobiegać nadmiernemu spożywaniu i uzależnieniu od alkoholu? Zadanie to realizowane być powinno na wielu płaszczyznach, poprzez wychowanie w rodzinie, w szkole oraz na szczeblu administracji samorządowej i państwowej.

Propozycje działań zapobiegających nadmiernemu spożyciu alkoholu:

- wprowadzenie profilaktycznych programów edukacyjnych dla młodzieży i grup zwiększonego ryzyka
- ograniczenie dostępu do alkoholu (mniejsza ilość sklepów, uszczelnienie granic)
- łatwiejszy dostęp do terapii dla osób uzależnionych i ich rodzin
- wspieranie działań ośrodków wzajemnej pomocy i stowarzyszeń trzeźwościowych
- oddziaływania administracyjne zmierzające do zmiany struktury spożycia (spadek konsumpcji alkoholu wysokoprocentowego)

WNIOSKI

Nadmierne spożycie alkoholu ma negatywny wpływ na zdrowie człowieka, prowadzi do destrukcji osobowości oraz ma swoje konsekwencje społeczne:

- następstwa zdrowotne nadmiernego spożycia alkoholu dotyczą każdego układu organizmu człowieka;
- degradacja osobowości, poczucie utraty własnej wartości, lęku i bezsensu życia to następstwa psychologiczne nadmiernego spożycia alkoholu;
- osoba uzależniona od alkoholu nie potrafi właściwie funkcjonować w rodzinie; agresywność i konfliktowość, gotowość do wycofywania się i izolacji, podejrzliwość i brak zaufania prowadzą do stałych lub nawracających problemów międzyludzkich;

Niezmiernie ważną rolę w kształtowaniu wzorców zachowań. Rodzice stanowią dla dzieci model odwzorowania w postępowaniu. Postawy osób dorosłych w domu jaskrawo odbiegają od wszelkich informacji przekazywanych młodzieży o szkodliwości alkoholu Obecnie rodzice wykazują wzrastającą tolerancję dla spożywania alkoholu przez ich dzieci.

PIŚMIENNICTWO

1. Akoliński S., Folewicz J. K.: Źródła patologii społecznej i problemy socjalizacji młodzieży. SKP, Warszawa 1984
2. Falewicz J. K.: Alkoholowe ABC. SKP, Warszawa 1984
3. Kulisiewicz T.: Uzależnienie alkoholowe. PZWL, Warszawa 1982
4. Mellibruda J.: Psychologiczna koncepcja mechanizmów uzależnienia. Terapia Uzależnienia i Współuzależnienia, nr 1(4) 1999
5. Osiatyński W.: Grzech czy choroba. PZWL, Warszawa 1992
6. Waszkiewicz L., Twardak J.: Picie alkoholu przez uczniów szkół podstawowych we Wrocławiu. Problemy Medycyny Społecznej. Tom 33, Warszawa 2001
7. Włoch K.: Rola lekarza w rozpoznawaniu przyczyn i okoliczności nadużywania alkoholu przez pacjentów poradni ogólnych przychodni rejonowych. Problemy Medycyny Społecznej. Tom 33, Warszawa 2001

STRESZCZENIE

Nadużywanie alkoholu jest złożonym problemem medycznym, psychologicznym a także społecznym. Następstwa zdrowotne nadmiernego spożycia alkoholu dotyczą każdego układu organizmu człowieka. Najważniejsze z nich to niedożywienie, wyższa podatność na

zakażenia i infekcje, gruźlica, nowotwory, upośledzenie funkcji wątroby, zapalenie trzustki, zaburzenie funkcji seksualnych, choroba wrzodowa żołądka i dwunastnicy, padaczka, marskość wątroby oraz przedwczesna śmierć.

Nadmierne spożycie alkoholu powoduje degradację osobowości, poczucie utraty własnej wartości, lęku i bezsensu życia. Alkohol powoduje tragedie osobiste, wpływa negatywnie na relacje w małżeństwie i rodzinie. Jest czynnikiem demoralizującym młodzież i w konsekwencji prowadzi do zaburzeń funkcjonowania całego społeczeństwa.

Proces leczenia to ciężka walka, którą alkoholik toczy ze swą chorobą, wymaga wsparcia ze strony rodziny, lekarzy, organizacji skupiających osoby zmagające się również z tym problemem. Ważna jest profilaktyka – zapobieganie nadmiernemu spożyciu alkoholu i powstawaniu uzależnień.

SUMMARY

Alcohol abuse is a complex medical, psychological and social problem. Health consequences of extensive alcohol drinking affect every system of human body. Most important are: malnutrition, infectious diseases, tuberculosis, cancers, liver malfunctions, pancreatitis, sexual disorders, stomach and duodenum ulcers, epilepsy, cirrhosis hepatis and death.

Extended alcohol drinking causes degradation of personality, degradation of self-evaluation, anxiety and loss of the meaning of life. Alcohol causes personal tragedies, negatively affects marriage and family. It is a factor that demoralizes youth and, in consequence, leads to malfunction of society.

Therapeutic process is a fight that alcoholic wages with his illness and requires help from family, doctor and organizations of people fighting with alcoholism. Prophylaxis is important as well – preventing alcohol abuse.